

прогалини у терміносистемі, численні запозичення. Дослідження фахової мови електронної комерції розширить уявлення про процес становлення терміносистем у нових галузях науки і техніки, взаємозв'язок фахової мови та термінології. Порівняння німецьких та англійських еквівалентів надасть можливість обирати оптимальні зразки для побудови нових українських термінів для заповнення лексичних прогалин у терміносистемі електронної комерції, а аналіз перекладацьких аспектів зазначеної фахової мови дозволить запропонувати нові підходи до розв'язання перекладацьких проблем у фаховому перекладі.

Використана література:

1. *Макарова М.В.* Електронна комерція. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2002. – 269 с.
2. *Перевозчикова О.Л.* Основи системного аналізу об'єктів і процесів комп'ютеризації. –К.: Вид. дім “КМ Академія”, 2003. – 247 с.
3. *Швейцер А.Д.* Теория перевода: Статус, проблемы, аспекты. – М.: Наука, 1988. – 215 с.
4. *Bodendorf F., Robra-Bissnatz S.* E-Finance. Elektronische Dienstleistungen in der Finanzwirtschaft. – München, Wien: R.Oldenbourg Verlag, 2003. – 293 s.
5. *Nord C.* Textanalyse und Übersetzen. 2. neu bearbeitete Auflage. – Heidelberg: Groos Verlag, 1991. – 284 s.

Мосьян Н.В.
Київський національний
університет імені Тараса Шевченка

ЗНАКИ-ЗООСЕМІЗМИ В ПЕРЕКЛАДАХ КАЗОК Р. КІПЛІНГА

Літературознавство традиційно розглядає тексти в їхньому взаємозв'язку, щоправда, сучасний термін “інтертекстуальність” належить вже більше семіотиці. Зокрема, в дослідженнях того, як функціонують текстові об'єднання, важливою є “проблема циклізації”. Одним із поширених способів фіксації текстової єдності став пошук взаємозв'язку для об'єднання всіх або декількох текстів одного автора в надтекстове ціле. Щоб визначити циклізацію як спеціальну проблему, розглянемо авторські та перекладацькі способи досягнення художнього ефекту в казках для дітей Р. Кіплінга, що об'єднані назвою “Ось так казки”, зокрема систему знаків-зоосемізмів на обширах художнього простору цих казок. Поставмо за мету дослідити у межах циклу ступінь адекватності перекладу знаків-зоосемізмів.

Авторський цикл – особлива форма індивідуального авторського висловлювання в певній комунікативній ситуації для здійснення певного задуму. Вибрані автором заголовки (назва) кожного твору й циклу загалом, послідовність елементів (лінійна структура) є формальними знаками його волевиявлення, а також цілісності й завершеності тексту.

Текст як елемент літературного процесу визначають по-різному залежно від дослідницького підходу. Наприклад, на думку Ю. Лотмана, текст – це система, для якої характерні три параметри:

- фіксованість у певних знаках;
- протиставлення всьому, що не входить до його складу;
- структурність, тобто наявність системи відношень між елементами, які складають певний текст і які визначають його особливості [4, 67-69].

Цікаво розглянути цикл казок Р. Кіплінга з погляду форми й структури тексту. Оскільки текст – плід “знакотворення”, літературні казки англійського письменника становлять певну систему знаків, насамперед – зоосемізмів. Цикл складається з дванадцяти казок, у кожній розповідається про походження тієї чи іншої риси всім відомих тварин:

довгого хоботу – у слона, горба – у верблюда, плям – у леопарда тощо. Казки Р. Кіплінга вважають найвідомішою частиною його творчості, їх перекладено багатьма мовами світу, зокрема зроблено декілька спроб відтворити їх українською мовою. Якщо розглядати їх як систему знаків-зоосемізмів, можна навести чимало прикладів, які підкріплюють ту думку, що фауна є не лише цілісною природною ойкуменою, але цілісним художнім світом зі своїми законами. Порівняльний аналіз перекладів між собою та з оригіналом дає можливість відтінити нюанси хитросплетінь і взаємин у цьому художньому світі, які міняються залежно від мовної системи, що обслуговує певну літературу й культуру.

Розгляне таку схему образних компонентів на обширах циклу:

назва казки-оригіналу	знак-зоосемізм	
	позначене	Позначення
How the Camel got his Hump	верблюд	ледачість і впертість
How the Leopard got his Spots	леопард	природність та ідентичність
How the Rhinoceros got his Skin	носоріг	неввічливість невихованість
The Elephant's Child	слоненя	цікавість
The Sing-Song of Old Man Kangaroo	кенгуру	пихатість
The Crab that Played with the Sea	краб	неслухняність
The Cat that Walked by Himself	кішка	незалежність
The Butterfly that Stamped	метелик	хвастощі
How the Whale got his Throat	кит маленька рибка	нерозважливість мудрість
The Beginning of the Armadilloes	їжак і черепаха плямистий леопард	дотепність безпорадність

Схема відображає десять казок циклу; в решті двох: “How the First Letter was Written” та “How the Alphabet was Made” центральним персонажем є людина; ці казки не містять характерних зоосемізмів, властивих іншим історіям збірки, проте вони поєднані з ними іншими ознаками авторського стилю.

За Ф. де Сосюром, кожний знак об’єднує позначене і позначення [6, 86-89]. Р. Барт також нагадує: “У будь-якого роду семіологічній системі постулюється відношення між двома елементами: позначеним і позначенням. /.../. Отже, є позначене, позначення і знак, який є результатом асоціації перших двох елементів” [1, 75-76].

З аналізованих текстів ми виділяємо короткі сегменти, які, згідно з Р. Бартом, “є одиницями читання, тому я позначаю їх терміном “лексія” (lexie). Лексія – це довільний конструкт, це просто сегмент, в рамках якого ми спостерігаємо розподіл значень” [2, 427].

Ми простежуємо конотативні значення, що виникають в межах кожної лексії, які є смислоутворюючими, тобто виділяємо знаки-зоосемізми. На жаль, обсяг статті не дає можливості розглянути весь спектр казкового циклу, тому проаналізуємо одну з них.

Ось приклад відокремлених нами лексій у тексті “How the Camel got his Hump” авторського циклу Р. Кіплінга “Just so stories”: “...he lived in the middle of a Howling Desert because he did not want to work... and when anybody spoke to him he said ‘Humph!’ Just ‘Humph!’ and no more” (How the Camel got his Hump, 17).

На наш погляд, цікаво знайти паралельні лексії в текстах українських перекладачів і, порівнюючи переклади, зробити висновок, як відображається процес позначення засобами відмінної мови. Слушною є думка Р. Зорівчак, що “кілька перекладів одного й того ж першоджерела – явище завжди бажане, тому що на відміну від оригіналу, завжди єдиного і неповторного, кожний переклад тільки приблизно відтворює образно-смыслову систему оригіналу. Великий витвір мистецтва – явище безсмертне й невичерпне, і можливість його повторних перекладів – одне з виражень цієї невичерпності” [3, 30].

Проаналізуємо приклади паралельних оригіналу лексій, вибраних з творів різних українських перекладачів: “Від чого верблюдовий горб зробився” В. Ткачкевича, “Як верблюд дістав горб?” Іч та “Як у верблюда виріс горб” Л. Солонька.

“...жив він посеред страшної пустині виючої (то так значить, що на пустині лиш розлягалось вите диких звірів), бо у того верблюда не було охоти до роботи... та був собі (верблюд, прим. моя) безлично лінивий. А як хто до нього заговорить, то він зараз каже:

“Гм – гррб!” Саме “Гм – гррб!” та більш нічого” (Ткачкевич, 23)

“...був вже також верблюд і жив серед пустині, повної вереску звірят. Жив там тому, щоби не працювати... і був безстидно лінивий. Коли хто до нього заговорив, то відповідав:

- Гррр...б! Гррр...б! – і більше нічого.” (Іч, 3)

“І жив той верблюд якраз посеред Ревучої Пустелі, бо ж геть не хотів працювати. ...і (жував, прим. моя) все – ліново-ліново. А коли хто озивався до нього, він лише гиркав – “Грррб!” Отак тобі – “Гррб!” – і більш нічого” (Солонько, 98)

Як бачимо, кожен перекладач, маючи справу з тим самим текстом оригіналу, декодує його по-своєму, суб’єктивно.

Являючи собою суб’єктивне віддзеркалення об’єктивної реальності, картина світу, матеріалізуючись у семіотичному оформленні мовної системи, переносить свою подвійну природу на перекладацьку діяльність, ставлячи адекватність перекладу в залежність від чинників, що умовно підрозділяються на дві групи:

- 1) екстралінгвістичні;
- 2) інтралінгвістичні.

У межах цього твердження необхідно з’ясувати поняття “картина світу”. Воно відноситься до числа фундаментальних, що виражають специфіку людини і її буття, взаємовідношення її із світом, найважливіші умови її існування в світі [5, 11].

Екстралінгвальні чинники трактуються як чинники, вплив яких детермінований позамовними явищами, до яких можна віднести насамперед час створення перекладу. Так, робота В. Ткачкевича датується 1907 роком, Іч – 1920, а Л. Солонько створював свій переклад у 2000 році. Різниця в часовому відношенні становить майже століття, що, звичайно, не могло не позначитись на виборі лексичних і синтаксичних засобів перекладу. Окремо слід сказати про переклад Іч.

Нам, на жаль, не вдалося визначити справжнє ім’я перекладача; відомим є тільки літературний псевдонім. До того ж ми дізналися, що цей прихильник українського слова є представником канадської діаспори. Вочевидь, політичні й соціальні обставини, як ми припускаємо, змусили дослідника залишити своє ім’я в таємниці, що, звичайно, не поменшує важливості його твору. Час і місце створення перекладу, тобто певні екстралінгвістичні фактори, безперечно, обумовили особливості перекладацьких прийомів Іч.

До інтралінгвістичних чинників можемо віднести, наприклад, вибір лексичних засобів, здатних передати авторську семантику тексту. Так, Ткачкевич невмотивовано вживає конверсивний порядок слів – “страшної пустині виючої” (Ткачкевич, 23), тоді, як Іч та Солонько знаходять влучніші варіанти перекладу авторського “*Howling Desert*” (Kipling, 17): “пустині, повної вереску звірят” (Іч, 3), “Ревучої Пустелі” (Солонько, 98). Пор., наявні варіанти перекладу фрази “*he did not want to work*” (Kipling, 17): “у того верблюда не було охоти до роботи... та був собі (верблюд, прим. моя) безлично лінивий” (Ткачкевич, 23), “...щоби не працювати... і був безстидно лінивий.” (Іч, 3) та “геть не хотів працювати. ...і (жував, прим. моя) все – ліново-ліново” (Солонько, 98). На наш погляд, переклади цих лексій Іч та Солоньком ілюструють вибір питомих засобів рідної мови для

адекватної передачі знаків-зоосемізмів, проте варіант, запропонований Ткачкевичем, можна віднести до архаїчної лексики. Проаналізуємо ще одну лексію: “*when anybody spoke to him he said 'Humph!' Just 'Humph!' and no more*” (Kipling, 17). Переклад Ткачкевича в цілому адекватно передає семантику авторської думки для сучасного читача, проте із заміною “зараз” на “одразу” текст, напевне, сприймався би сьогодні природніше: “*А як хто до нього заговорить, то він зараз каже:*

“Гм – гррб!” Саме “Гм – гррб!” та більше нічого” (Ткачкевич, 23)

Іч вдається до вживання досить нетипового для цієї мовної ситуації доконаного виду дієслова “заговорив”, що сповільнює процес декодування авторських знаків: “Коли хто до нього заговорив, то відповідав:

- Гррр...б! Гррр...б! – і більше нічого.” (Іч, 3)

Або знаходимо такий варіант у Солонька: А коли хто озивався до нього, він лише гиркав – “Грррб!” Отак тобі – “Гррб!” – і більш нічого.” (Солонько, 98). Це, на наш погляд, влучний переклад, який сприймається природно сучасним читачем.

Отже, ми зробили спробу визначити й систематизувати знаки-зоосемізми в прикладі циклу творів Р. Кіплінга “Ось так казки”. Розглянуті нами українські переклади неоднорідні з погляду екстралінгвістичних та інтралінгвістичних чинників їх адекватності. Аналіз творів В. Ткачкевича, Іч та Л. Солонька показав, що казку “*How the Camel got his Humr*” у перекладі В. Ткачкевича діти не в усіх деталях легко сприймуть і навряд чи однозначно зрозуміють, особливо ж коли взяти до уваги той факт, що вона таки писалася й перекладалася для дитячої аудиторії. Два інші варіанти – Солонька та Іч – можна вважати адекватними з погляду декодування певної системи знаків.

Використана література:

1. Барт Р. Избранные работы: Семиотика. Поэтика. – М.: Издательская группа “Прогресс”, “Универс”, 1994. – С. 75-76.
2. Барт Р. Текстовый анализ одной новеллы Эдгара По // Барт Р. Избранные работы: Семиотика. Поэтика: Пер. с фр. / Сост., общ. ред. и вступ. ст. Г. К. Косикова. – М.: “Прогресс”, “Универс”, 1994. – С. 424-427.
3. Зоривчак Р.П. Лингвостилистические характеристики художественного текста и перевод (на материале перевода украинской прозы на английский язык). Диссертация на соискание ученой степени доктора филологических наук. – Львов, 1987 – С. 30.
4. Лотман Ю. М. Структура художественного текста. – Л., 1970. – С. 67–69.
5. Серебренников Б. А. Роль человеческого фактора в языке. Язык и картина мира/ Б. А. Серебренников. – М., 1988.
6. Сосюр Ф. де. Курс загальної лінгвістики. – К., 1998. – 324 с.

Джерела ілюстративного матеріалу:

1. Kipling R. Just so stories. – СПб: Каро, 2004. – С. 17-28.
2. Кіплінг Р. Від чого верблюдови горб зробив ся // От собі казочки (пер. Вас. Ткачкевича). – Галицька накладня Якова Оренштайна в Коломії, 1907. – С. 23-27.
3. Кіплінг Р. Як у верблюда виріс горб // Як і чому. Казки / Для молодшого шкільного віку/ (пер. Л. Солонька). – К.: Школа, 2000. – С. 98-102.
4. Кіплінг Р. Як верблюд дістав горб? // Дитячі читанки ч. 9 (пер. Іч). – Станіслав, Накладом видавництва “Бистриця” (Канадське Товариство приятелів України (Осередок Торонто) Проект “Відродження”) – Печатано в Коломії у А. Кислевського, 1920. – С. 3-10.